

Gymnasieungdomar spelar Shakespeare

Kärt besvär förgäves på Confidencen, Ulriksdals slottsteater

Pjäsvalet inför ett nytt läsår med teaterleverna på Danderyds gymnasiums NV- och SP-program, inriktning teater, inleds redan innan pågående produktion haft premiär. Så fort som föreställningen förefaller vara i hamn, hoten om nedläggning lagts på hyllan och den unga truppen kan sin läxa börjar sökandet efter en pjäs.

I ÅRSKURS TVÅ GÖR VI EN uppsättning av en klassisk text eller utgår från ett historiskt tema. Förra året ägnades följaktligen åt Carl von Linné och hans jubileum. I brist på pjäs skrev jag texten, inspirerad av elevernas improvisationer kring blomsterkungen.

UTGÅNGSPUNKTEN FÖR MITT PJÄSVAL är alltid antalet roller och vilka spel-möjligheter de ger för hela ensemblen. Innevarande läsår består gruppen av sju flickor och åtta pojkar som alla längtade efter stimulerande uppgifter.

Ungdomarnas uttryckliga vilja var att få tränga in i en teatertext utan alltför vilda omskrivningar, genusskiftningar på rollfigurer eller dubbleringar som ju ofta hör till trixandet när det gäller skoluppsättningar.

SHAKESPEARE'S LOVE'S LABOUR'S LOST stämde bäst med våra syften. *Kärt besvär förgäves*, som pjäsen heter i Allan Bergstrands kongeniala översättning, erbjuder fina roller för alla. Med undantag av att Don Adriano de Armados roll görs av en flicka och att skolläraren Holofernes har blivit lärarinna är rollfördelningen utan överraskningar.

BONDFLICKAN JACQUENETTA GAV MIG dock problem. Hur skulle rollen ge min elev tillräcklig stimulans under ett helt läsår när hon uppträder så sällan i pjäsen och säger så lite? Vi löste det på så vis att Jacquenetta hoppar in även i scener där Shakespeare inte har tänkt sig henne och att övriga roller ger henne av sina repliker. I en scen tar vi bort kons-tapeln Dummer och låter Jacquenetta ta över hans text vilket fungerar utan att innehållet i scenen förändras.

Elever på Danderyds gymnasiums NV- och SP-program/estetisk inriktning i scenkos-tymer *Kärt besvär förgäves* på Confidencen, Ulriksdals slottsteater. Foto: Kim Ehrenpohl

I SKOLTEATERN TVINGAS MAN TILL att tänja på roller och dramaturgi eftersom vårt syfte är att bedriva undervisning i första hand och att regissera i andra. Pjäserna sätts upp med kursmål och betygsriterier inte att förglömma. Eleverna måste alltså hela tiden erbjudas möjlighet att visa att de lär sig något. Det är svårigheten i vårt arbete som teaterlärare och en utmaning. Eftersom eleverna måste vara aktiva i största möjligaste mån under det begränsade antalet lek-tionspass är det teaterlärarens uppgift att skapa spelutrymme för dem som har de mindre rollerna.

NÄR VI GJORDE HAMLET HÄR på skolan för några år sedan, delade alla skådespelarna på 'att-vara- monologen'. Det blev väldigt effektivt. Monologen blev giltig för alla rollerna. För att verkligen understryka allas vikt i uppsättningen satt också skådespelarna fullt synliga i stolar på scenen när de inte agerade. Bildeleverna hade under ledning av bildläraren Robert Lindström fått i uppdrag att utforma stolarna efter karaktärerna i *Hamlet*.

SHAKESPEARES DRAMER KOMMER VÄL till användning även i dramaundervisningen. Man behöver inte ha ambitiösa uppsättningar som mål, men gestaltningen av enskilda scener ur pjäserna ger verksamheten ett konkret innehåll.

I EN DRAMAGRUPP ARBETADE VI MED början på *Kung Lear*. Scenen där kungen abdikerar för sina döttrar skull och förskjuter Cordelia erbjuder spännande uppgifter för eleverna. I vår version blev kungen drottning Lear. I en annan kurs gjordes förförelsescenen mellan Richard Gloucester och lady Anne i *Richard III*, till ett homoerotiskt drama när två killar tolkade scenen. Mordet på Richards bror Clarence i samma pjäs med de två mördarna som tvekar inför den blodiga upp-giften blev en uppvisning i grymhetens mekanism. Så kan man med Shakespeares texter skapa ett potpurri av scener som ger eleverna stimulerande uppgifter och ofta oförglömliga upplevelser.

KÄRT BESVÄR FÖRGÄVES UTSPELAR sig i Navarra där kungen och hans tre vänner beslutat sig för att ingå en pakt som utesluter alla nöjen, framför allt kvinnor. De ska i stället ägna sin tid åt studier. Så snart paktens slutet anländer kungen av Frankrikes dotter med sina hovdamer till Navarra. Givetvis blir det omöjligt för de unga männen att hålla sina löften. Starka känslor föds och en något överspänd kärleksintrig spinnis i vilken även Don Armado, Jacquenetta och alla andra i pjäsen vävs in.

DEN LUSTIGT LEKFULLA STÄMNINGEN präglar hela pjäsen ända in i sista

akten då prinsessan nås av budet att fadern dött hemma i Frankrike. Komedin övergår nästan i tragedi. De unga förälskade måste skiljas. Prinsessan och hennes hovdamer ställer stränga krav på de unga männen om avhållsamhet och välgörenhet för att de ska få återförenas med dem efter sorgeåret, men som Biron säger, det skulle bli en lång pjäs och alla går åt varsitt håll.

LOVE'S LABOUR'S LOST HÖR TILL Shakespeares tidiga verk och är förutom en kittlande erotisk ordlek med obscena undertexter en drift med lärdom och fåfängt kunskaps-snobberi.

Bergstrand har översatt den rimmade blankversen till dansande svenska jamber med fyndiga rim. Textmassan är intensiv, "a feast of languages" och är trots många strykningar en rejäl utmaning för de unga aktörerna. En hel del verkar obegripligt för dem, men som Stefan Norton skrev i förra numret av denna tidskrift, ger arbetet med versen och rytmen oss insikter i situationen.

Kan den spelas fram kanske det inte gör så mycket att varken skådespelare och publik inte förstår varje ord. Pjäsen är förvisso över 400 år gammal.

EFTER ATT HA VALT OCH LÄST PJÄSEN tillsammans med mina elever fick jag i juli 2007, tillfälle att se en uppsättning av *Love's Labour's Lost* i regi av Dominic Dromgoole på Shakespeare's Globe Theatre i London, sommaren 2007. Skådespelarna, de flesta unga och just utflugna ur scenskolorna, vibrerade av spellust. Rask replikföring, sprudlande energi och lekfulla scenerier på en tom scen präglade iscensättningen. Så enkelt, ljusst och lätt det verkade. Upplevelsen av föreställningen på The Globe stärkte mig i min uppfattning att pjäsen kunde gestaltas även av mina gymnasieelever med inriktning teater. Deras ungdom är utgångspunkten för rolltolkningarna och präglar läsarten av pjäsen.

SPELPLATSEN ÄR ÄVEN DEN EN VIKTIG grund för pjäsvalet. Sedan fyra år tillbaka har vi förmånen att få ge några föreställningar om året på Confidencen, Ulriksdals slottsteater.

Elever på Danderyds gymnasiums NV- och SP- program/estetisk inriktning i scenkostymer *Kärt besvär förgäves* på Confidencen, Ulriksdals slottsteater. Foto: Kim Ehrenpoth

Det är Kjerstin Dellert och hennes medarbetare som upplåter sin vackra teater åt oss. Confidencen är benämningen på matsalen i anslutning till teatern i vilken den kungliga familjen under 1700-talet kunde äta helt ostört när de befann sig på Ulriksdals slott. Inte ens lakejer och uppässare fanns med. Matbordet dukades i källaren och hissades upp genom en lucka i golvet. De kungliga kunde tissa och tassla som de ville "en confidence".

PÅ TEATERNS VIND FINNS ETT kostymförråd med 1700-tals dräkter som vi får botanisera bland. Rollerna i *Kärt besvär förgäves* kläs därför i 1700-tals dräkt. Vi flyttar handlingen från Henrik IV's epok (1553-1610) som var Shakespeares förebild, till 1700-talet.

KULISSERNA PÅ CONFIDENCEN ÄR handmålade och står i rader. De sköts som seglet på en båt. Man drar i ett rep och scenbilden ändras på ett ögonblick från skog till en pelarsal. Dessa scenbytet är effekter i sig.

Repetitionerna äger naturligtvis rum till största delen i skolans teaterlokal. Vi kan bara repetera sporadiskt på Confidencen och då är det ofta svinkallt på den ouppvärmda teatern.

UTSLAGNA PÅ ETT LÄSÅR ÄR antalet repetitioner långt ifrån tillräckliga. Mina elever har långa läxor och ofta prov. Teatern är viktig för dem, men inte på bekostnad av det övriga

skolarbetet. Inställningen till studierna skiljer sig kanske något på NV- och SP- programmen, inriktning teater än från ett renodlat estetiskt program. En påtaglig skillnad är att våra elever har färre teaterlektioner. Det är oerhört frustrerande, men begränsningarna kan förvandlas till arbetsdisciplin. Vi har helt enkelt inte tid att prata bort repetitionstiderna. Det är ett förhållningssätt som innebär element av kroppslig och mental disciplinering som Kent Sjöström skriver om i sin bok *Skådespelaren i handling*: "Å ena sidan betonas lyhördhet, samspel och anpassning /.../. På ett annat plan förväntas studenten komma i tid och vara förbered för arbetet."

PÅ PREMIÄREN DEN 9 MAJ ÄR HELA Ulriksdal vitt av vitsippor och inför den dagen är vi förväntansfulla. De pedagogiska målen ska uppfyllas, föreställningen ska locka kamrater, föräldrar och andra intresserade. Vi ska ha haft ett första publikmöte i Ryssland inom ramen för ett årligt skolutbyte med en skola i Sankt Petersburg. På Confidencen ska ett förtroende uppstå mellan scen och salong eller som man säger i pjäsen; "Skämtets framgång ligger blott i örat på den som hört det, aldrig på dens vars tunga säger det."¹

Text: Martin Lange

¹ A Jest's prosperity lies in the ear of him who hears it: never in the tongue of Him that makes it.

***Kärt besvär förgäves* spelas 9 och 10 maj på Confidencen, Ulriksdals slottsteater**